

מדרשת
אוריה
אור התורה במרכז

טללי אורות – שיעור 1 זהירות בלימוד טעמי מצוות

1 "וְלֹא יִרְבֶּה־לּוֹ נָשִׁים וְלֹא יִסּוּר לְבָבוֹ וְכִסְף וְזָהָב לֹא יִרְבֶּה־לּוֹ מְאֹד:"
(דברים י"ז, י"ז)

2 מתנ"י לא ירבה לו נשים אלא שמנה עשרה רבי יהודה אומר מרבה הוא לו ובלבד שלא יהו מסירות את לבו ר' שמעון אומר אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זה לא ישאנה אם כן למה נאמר לא ירבה לו נשים דאפילו כאביגיל:
(סנהדרין ב', ד')

3 גמ' למימרא דר' יהודה דריש טעמא דקרא ור"ש לא דריש טעמא דקרא והא איפכא שמעינן להו דתניא אלמנה בין שהיא ענייה בין שהיא עשירה אין ממשכנין אותה שנאמר (דברים כד, יז) לא תחבול בגד אלמנה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר עשירה ממשכנין אותה ענייה אין ממשכנין אותה ואתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה ואמרינן מאי קאמר הכי קאמר מתוך שאתה ממשכנה אתה חייב להחזיר לה ואתה משיאה שם רע בשכנותיה אלמא ר' יהודה לא דריש טעמא דקרא ורבי שמעון דריש טעמא דקרא בעלמא רבי יהודה לא דריש טעמא דקרא ושאיני הכא דמפרש טעמא דקרא מה טעם לא ירבה לו נשים משום (דברים יז, יז) דלא יסור לבבו ור' שמעון אמר לך מכדי בעלמא דרשינן טעמא דקרא א"כ לכתוב קרא לא ירבה לו נשים ולישתוק ואנא אמינא מה טעם לא ירבה משום דלא יסור למה לי אפילו אחת ומסירה את לבו הרי זו לא ישאנה אלא מה אני מקיים לא ירבה דאפילו כאביגיל...

ואמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם כתיב (דברים יז, יז) לא ירבה לו נשים אמר שלמה אני ארבה ולא אסור וכתוב (מלכים א יא, ד) ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו וכתוב (דברים יז, טז) לא ירבה לו סוסים ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב וכתוב (מלכים א י, כט) ותצא מרכבה ממצרים בשש וגו':

(סנהדרין כ"א, א-ב)

4 "ואין אני טוען ואומר בהחלט, ח"ו, כי כוונת העבודה הזאת היא הסדר הזה אשר אמרתי. להפך! אל נכון נעלם הדבר ונעלה מזה. אומר אני: תורת הא-לוהים היא. ומי שקיבלה בתמימות, בלי התפלפלות ובלי התחכמות, מעולה הוא מן המתחכם והחוקר. אך מי שנטה מן המדרגה העליונה הזאת אל המחקר, מוטב לו כי יבקש טעם לדברים האלה, אשר יסודם בחוכמה הא-לוהית, מאשר יעזבם לסברות רעות ולספקות המביאים את האדם לאבדון."

(כוזרי, מאמר שני, כ"ו)

אמר הכוזרי: אי אפשר שלא להטריח עליך, שתשמיעני דברים קרובים ומבוארים בשורשי האמונות, על דרך המדברים בדרך הניצחון, ותהיה מותרת לי שמיעתם כאשר הייתה מותרת לך ידיעתם, אם להאמין בהם או להשיב עליהם. כי כבר חסרתי המדרגה העליונה מברור האמונה מבלי מחקר, וכבר קדמו לי ספקות וסברות ודברים עם הפילוסופים ובעלי תורות ודתות שונות. הטוב לי שאלמד ואתחדד בהשבת הדעות הנפסדות הסכלות, כי אין הקבלה טובה אלא עם הלב הטוב, אבל עם רוע הלב החקירה יותר טובה, כל שכן כשיוציא המחקר אל אמונת הקבלה היא, ואז יתקבצו לאדם שתי המדרגות, רצוני לומר הידיעה והקבלה יחד.

אמר החבר: ומי לנו בנפש סובלת, שאיננה נפתית לדעות העוברות עליה מדעות הטבעיים והאצטגנינים ובעלי הטלסמאות והמכשפים ואנשי הקדמות והפילוסופים וזולתם, ולא יגיע אל האמונה עד שיעבור על דעות רבות מהאפיקורסים. והחיים קצרים והמלאכה מרובה, אלא ליחידים תהיה להם האמונה בטבע, ותרחקנה מהם הדעות ההם כולם, ויפול בנפשם מיד מקום טעותם, ואני מקווה שתהיה מהיחידים ההם.

(כוזרי, מאמר חמישי, א-ב)

5 "כי באמת טעמי המצוות נעלמים ונסתרים ואי אפשר להשיגם בדעת אנושי כלל, רק צריכין לקיימם באמונה בלבד, להאמין בה' ובמשה עבדו, כמו שכל ישראל מאמינים בפשיטות ובלי דרכי החכמות והשטות של החוקרים. ולכן פרה אדומה מטהרת מטומאת המת, כי כשמתחילים לחקור מגיעים ח"ו לכפירה, לבחינה של מוות, כמו שאומר שלמה המלך בקהלת: "אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני". מאמינים בה' יתברך ובמצוותיו, ואין חוקרין אחר שום טעם כלל, שזה עיקר האמונה"

(ליקוטי הלכות, נפילת אפיים, ד, י"ט)

6 "זאת חקת התורה אשר צנה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על".

רש"י: זאת חקת התורה. לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה? לפיכך כתב בה חקה – גזרה היא מלפני, אין לה רשות להרהר אחריה. (ובעלי דרש דורשים: זאת חוקת התורה – לא חוקת הפרה – לומר לנו שהכלל הזה נכון לכל התורה כולה).

(במדבר, י"ט ב)

7 "כי יקרא קן צפור לפניך. גם זו מצוה מבוארת מן אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד כי הטעם בשניהם לבלתי היות לנו לב אכזרי ולא נרחם או שלא יתיר הכתוב לעשות השחתה לעקור המין אע"פ שהתיר השחיטה במין ההוא והנה ההורג האם והבנים ביום אחד או לוקח אותם בהיות להם דרוור לעוף כאלו יכרית המין ההוא.

וכתב הרב במורה הנבוכים כי טעם שלוח הקן וטעם אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד כדי להזהיר שלא ישחוט הבן בעיני האם כי יש לבהמות דאגה גדולה בזה ואין הפרש בין דאגת האדם לדאגת הבהמות על בניהם כי אהבת האם וחנותה לבני בטנה איננו נמשך אחרי השכל והדבור אבל הוא מפעולת כח המחשבה המצויה בבהמות כאשר היא מצויה באדם ואם כן אין עיקר האיסור באותו ואת בנו רק בבנו ואותו אבל הכל הרחקה ויותר נכון בעבור שלא נתאכזר.

ואמר הרב ואל תשיב עלי ממאמר החכמים האומר על קן צפור יגיעו רחמיך – כי זו אחת משתי סברות סברת מי שיראה כי אין טעם למצות אלא חפץ הבורא ואנחנו מחזיקים בסברא השניה שיהיה בכל המצות טעם.

והוקשה עליו עוד מה שמצא בב"ר (מד א) וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף הא לא נתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות שנאמר (משלי ל ה) כל אמרת אלוה צרופה וזה הענין שגזר הרב במצות שיש להם טעם מבואר הוא מאד כי בכל אחד טעם ותועלת ותקון לאדם מלבד שכרן מאת המצוה בהן יתברך וכבר ארו"ל (סנהדרין כא) מפני מה לא נתגלו טעמי תורה וכו' ודרשו (פסחים ק"ט) ולמכסה עתיק זה המגלה דברים שכסה עתיק יומין ומאי ניהו טעמי תורה וכבר דרשו בפרה אדומה (במדב"ר י"ט ג ד) שאמר שלמה על הכל עמדתי ופרשה של פרה אדומה חקתי ושאלתי ופשפשתי אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני (קהלת ז כג) ואמר ר' יוסי בר' חנינא אמר לו הקב"ה למשה לך אני מגלה טעם פרה אדומה אבל לאחרים חקה דכתיב (זכריה יד ו) והיה ביום ההוא לא יהיה אור יקרות וקפאון יקפאון כתיב דברים המכוסים מכם בעולם הוזהר עתידין להיות צפויים לעולם הבא כהדין סמיא דצפי דכתיב (ישעיהו מב טז) והולכתי עורים בדרך לא ידעו וכתיב (שם) אלה הדברים עשיתם ולא עזבתם שכבר עשיתם לר' עקיבא.

הנה בארו שאין מניעות טעמי תורה ממנו אלא עורון בשכלנו ושכבר נתגלה טעם החמורה שבהם לחכמי ישראל וכאלה רבות בדבריהם ובתורה ובמקרא דברים רבים מודיעין כן והרב הזכיר מהו אבל אלו ההגדות אשר נתקשו על הרב כפי דעתי ענין אחר להם שרצו לומר שאין התועלת במצות להקב"ה בעצמו יתעלה אבל התועלת באדם עצמו למנוע ממנו נזק או אמונה רעה או מדה מגונה או לזכור הנסים ונפלאות הבורא יתברך ולדעת את השם וזהו לצרף בהן שיהיו ככסף צרוף כי הצורף הכסף אין מעשהו בלא טעם אבל להוציא ממנו כל סיג וכן המצות להוציא מלבנו כל אמונה רעה ולהודיענו האמת ולזוכרו תמיד.

ולשון זו האגדה עצמה הוזכרה בילמדנו (תנחומא שמיני ח) בפרשת זאת החיה וכי מה איכפת לו להקב"ה בין שוחט בהמה ואוכל או נוחר ואוכל כלום אתה מועילו או כלום אתה מוזיקו או מה איכפת לו בין אוכל טהורות או אוכל טמאות אם חכמת חכמת לך (משלי ט יב) הא לא נתנו המצות אלא לצרף את הבריות שנאמר (תהלים יב ז) אמרות ה' אמרות טהורות ונאמר כל אמרת אלוה צרופה". (רמב"ן דברים כב,ו):

8 "ועם כי אין ראוי להשיג על הרב הגדול ז"ל, מכל מקום תורה היא וללמוד אנו צריכים. כי גם בזה לא נחה דעתי ולא שקטה רוחי בקרבי.

כי לא יתורץ למאן דאמר שלא יטיל קנאה במעשה בראשית, שלא יעשה חילוק ופירוד בין הנמצאים, שציווה שלא נתאכזר עם זאת ולא ציווה עם זאת. ואם כי יכול לומר שאין זה קנאה במעשה בראשית, כיון שאין זה מצד השם יתברך רק מצד האדם, שציווה על האדם שלא להתאכזר עם זאת ולא ציווה על זאת, אבל מכל מקום לא יצאנו ידי קושיא זאת: כי למה ציוונו על ברייה זאת ולא ציוונו על אחרת?

וכן באותו ואת בנו, שגם כן נתן הרמב"ן ז"ל הטעם כדי לקבוע בנו מידת הרחמנות שלא נתאכזר עם בעלי חיים, אם כן קשיא דלמה אסר לנו בשור ושה, והתיר לנו בחיה לשחוט אותו ואת בנו, והנה אין טעמו עולה בכל. וכן ציווה אותנו שלא נתאכזר לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד, ואם שחט אחד בסוף היום ואחד בתחילת הלילה מותר, ויש בזה אכזריות יותר מאחד שחרית והשני במנחה שאסור. וציווה אותנו שלא נתאכזר אם האם יושבת על האפרוחים או על הביצים, והתיר אם היא מעופפת על הקן. ועוד באותו ואת בנו: אם הטעם שלא נתאכזר, למה התיר לנו בן פקועה, כדאיאתא במסכת חולין (ע"ד א), וכי האכזריות מותר בו יותר; וכן חלב בן פקועה מותר ושאר חלב אסור.

הא למדת כי הטעמים האלו שהם סברת הלב כאילו מצוות התורה האלוהיות כספר המידות בלבד, אין בו ממש. כי לטעם אשר פירש הרמב"ם ז"ל אין טעם לחלק. ומה שאמרו שאין מידות השם יתברך רחמים, פירש הרמב"ן ז"ל כי אין מונע מאתנו לקחת בעלי חיים לצרכנו, דבר זה אין סובל הגמרא כלל מה שאמרו שעושה מידות השם יתברך רחמים ואינם אלא גזרות, והווה ליה למימר שעשה ה' לרחם על הבהמה במקום שאינו מרחם.

... ומדבריו אלה משמע שדווקא במין בעל חי אין לומר כך, אבל באדם, כגון הצדקה, אפשר לומר שהשם היה מרחם על העני ולכך ציווה לתת צדקה. דבר זה אינו גם כן, כי אין מידת הצדקה דרך רחמנות, כי כל הדברים הם בגזירת הדין ולא מצד הרחמים שהוא יתברך מרחם על העני. רק כי גזר על האדם כך שיהיה האדם מרחם, לא שיהיה ה' מרחם על העני. וציווה בשביל כך שיפרנס אותו האדם, כי לא הביט אל העני מצד דחקו כלל.

... ועם כל זה שהמצוות הם גזירות על ישראל, הם לטוב לנו, כי לא יבוא מאתו יתברך רק הטוב הגמור, כי כל מעשיו הם הטוב הגמור רק כי הטוב הזה גזר עלינו, ולא שיש כאן שום צד רחמנות, רק הכל דין.

... וכן התורה שנתן השם יתברך על ידי משה הכל במידת הדין וביישר ולא יאמר בזה שהוא להנאת המקבל, ודבר עמוק מאוד השיב רבי יוחנן בן זכאי. אמנם אין הכוונה פה חס ושלוש שאין עם דברי התורה הטוב והנועם כי כל דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום שזה דבר ברור וכמו שיתבאר, רק הכוונה פה כי לא מצד הזה נתנה תורה להנאתם.

(מהר"ל, תפארת, ו)

"ובודאי אין טעם לפירוש הזה, כי על כל התורה אמר הכתוב 'כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת'; ואמר עוד 'ושמרתם ועשיתם, כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, אשר ישמעון את כל החוקים האלה'. והרי כי כל דבר שבתורה בכלל ובפרט הכל דברי חכמה, ולא כמו שחשב הוא, כי לדברים הפרטיים אין טעם כלל, כי לא היה זה תורה של חכמה"

(מהר"ל, תפארת ישראל, פרק ז')

9 א. עקר קבלת על מלכות שמים הוא על-ידי שמשליכין ומבטלין כל החכמות, רק לילך בתמימות ופשיטות. כי רק התורה הקדושה היא החכמה האמתית ושאר כל החכמות הם בטלים אצלה (שהר"ן ה. שח)

ב. צריך כל אחד להשליך כל החכמות ולעבד את השם יתברך בפשיטות ובתמימות. כי צריך שיהיו מעשיו מרבים מחכמתו, כי לא המדרש הוא העקר אלא המעשה, לא מפעיא חכמות של סתם בני אדם שהם באמת שטות וכסילות, בודאי צריכין להשליכם לגמרי. אלא אפלו חכמות גמורות אפלו מי שיש לו מח גדול באמת, כשמגיע לאיזה עבודה, הוא צריך להשליך כל החכמות ולעסוק בעבודתו יתברך בפשיטות ובתמימות וצריך אפלו להתנהג ולעשות דברים שגורא כמשגג בשביל עבודת השם. כי צריכין לפעמים לעשות דברים הנראין כשגועין כדי לעשות רצונו יתברך. כי צריכין להתגלגל בכל מיני רפש וטיט בשביל עבודת ה' ומצוותיו יתברך, ולא דוקא בשביל מצוה ממש, אלא כל דבר שיש בו רצון השם יתברך נקרא מצוה. וצריך לגלגל עצמו בכל מיני רפש וטיט, כדי לעשות איזה רצון ונחת להשם יתברך וכשאתבנתו חזקה כל כך להשם יתברך, אז הוא בחינת בן יקר וחביב מאד להשם יתברך. והשם יתברך חומל עליו ומניחו לחפש בגנויא דמלכא הגנוזים וצפונים ביותר, עד שזוכה שיתגלה לו ההשגה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכו', וזוכה לסתרי תורה ולהעלות המשפט, שנפל עד התהום, ולתקנו (ח"ב, ה, ט"ו)

ג. כשאדם הולך אחר שכלו וחכמתו, יוכל לפל בטעותים ומכשולות רבים, ולבוא לידי רעות גדולות חס ושלום, כאשר כבר רבים נכשלו ונפלו מאד על-ידי חכמתם, וחסאו והחטיאו את הרבים רחמנא לצלן. והכל היה על-ידי חכמתם הרעה. פי עקר היהדות הוא לילך בתמימות ובפשיטות בלי שום חכמות,

וְלִהְיוֹתְכֶם כְּכֹל דְבַר שְׁעוֹשֶׂה שִׁיחָה שֶׁמֶשׁ יִתְבַּרְךָ. וְלִבְלִי לְהִשְׁגִּיחַ כָּלֵל עַל כְּבוֹד עֲצֻמוֹ, רַק אִם יֵשׁ בְּזוֹ
כְּבוֹד הַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ יַעֲשֶׂה, וְאִם לֹא – לֹא. וְאִזּוֹ בְּנֹדָאֵי לֹא יִפְשֵׁל לְעוֹלָם (יב)
ד. כְּבָר מְבֹאָר, שְׁעֵקֶר הָעֲבוּדָה הוּא תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת בְּלִי חֲכָמוֹת. גַּם אֵין צְרִיכִין לְחַקֵּר הַרְבֵּה בְּעֲבוּדָתוֹ
וְלְרַדֵּף אַחַר חֲמֻרוֹת יִתְרוֹת. כִּי כָּל זֶה הֵם בְּלִבּוֹלִים וְדִמְיוֹנוֹת מִהַבְּעַל דְּבַר לְבִטְלוֹ מְעֲבוּדָתוֹ, וְאֵין הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא בָּא בְּטְרוּנְיָא עִם בְּרִיּוֹתָיו וְכוּ', וְכִמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה, לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאָכֵי
הַשָּׁרָת. וְכֵן אֵלוֹ הַחֲכָמוֹת, דְּהֵינּוּ מַה שְׁחֹשְׁבִין יוֹתֵר מְדֵי בְּעֲבוּדָתוֹ [שְׁקוּרִין אֵיבְעֵר טְרַאכְטִין], הֵם מְפִילִין
אֶת הָאָדָם מְעֲבוּדָתוֹ יִתְבַּרְךָ. וְהַחֲכָמָה הַגְּדוֹלָה שְׂבָכָל הַחֲכָמוֹת לְבְּלִי לְהִיּוֹת חֲכָם כָּלֵל רַק לְהִיּוֹת תָּם וְיָשָׁר
בְּפְשִׁיטוּת (שֵׁם מֵד)

ה. הַחֲכָמוֹת מְזִיקִים מְאֹד לְהָאָדָם, וְהַחֲכָמִים גּוֹלְכֵדִין בְּחֲכָמְתָן שֶׁל עֲצֻמָּן. וְצְרִיךְ לְהִתְרַחֵק מְאֹד מִכָּל מִינֵי
חֲכָמוֹת שֵׁישׁ לְקֶצֶת אֲנָשִׁים שֶׁהֵם חֲכָמִים בְּעִינְיָהֶם, וְנִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם יוֹדְעִים חֲכָמוֹת גְּדוֹלוֹת בְּעֲבוּדַת ה'. כִּי
כָּל אֵלוֹ הַחֲכָמוֹת הֵם שְׁטוּתִים גְּדוֹלִים, כִּי אֵין צְרִיכִין אֵלוֹ הַחֲכָמוֹת כָּלֵל לְעֲבוּדַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךָ. כִּי הָעֵקֶר
הוּא רַק תְּמִימוּת וּפְשִׁיטוּת וְאַמוּנָה שְׁלֵמָה בְּהַשֵּׁם יִתְבַּרְךָ וּבְצַדִּיקֵי אֱמֶת. אֵף עַל פִּי שְׁגָם בְּהַתְּמִימוּת צְרִיכִין
לְזַהֵר לְבְּלִי לְהִיּוֹת שׁוֹטָה, אֵף עַל פִּי כֵּן חֲכָמוֹת אֵין צְרִיכִין כָּלֵל. וַיְכוּלִין לְבֹא לְשִׁמְחָה גְּדוֹלָה עַל-יְדֵי
תְּמִימוּת וְאַמוּנָה בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר (שֵׁם)

ו. זֶה עֵקֶר הַחֲכָמָה, שִׁישְׁכִיל שְׂרַחוּק מִמְּנוֹ הַחֲכָמָה (ח"ב פג)

ז. צְרִיךְ לְזַהֵר לְקַיֵּם הָעֲבוּדוֹת הַפְּשׁוּטוֹת וְהַמְּנַהֲגִים הַקְּדוּשִׁים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן לֹמֵר זְמִירוֹת בְּשִׁבְתָּ וּבְמוֹצָאֵי
שִׁבְתָּ וּכְיֹצֵא בְּזוֹה. וְטוֹב מְאֹד מִי שֶׁיְכוּל לֹמֵר תַּחֲנוּנוֹת וּבִקְשׁוֹת הַרְבֵּה, כְּגוֹן הַתַּחֲנוּנוֹת שִׁבְתוֹךְ הַסְּדוּרִים
הַגְּדוֹלִים וּכְיֹצֵא. וְלֹא כְּמוֹ הַחֲכָמִים בְּעִינְיָהֶם הַמְּתַלֹּצְצִים מְזוּהָ. כִּי בְּאַמֶּת עֵקֶר הַיְהוּדוּת הִיא פְּשִׁיטוּת וְתְּמִימוּת
בְּלִי שׁוּם חֲכָמוֹת כָּלֵל (שֵׁה"ן קנה)

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק – בְּרוּךְ הַנּוֹתֵן לְיַעֲקֹב כֹּחַ וְלֵאֵין אוֹנִים עֲצָמָה יְרַבֶּה.

(לִיקוּטֵי עֲצוֹת / בִּרְסֵלָב / תְּמִימוּת)

10 "הַקֶּפֶת הַרְאֵשׁ וְהַשְּׁחַתַת הַזִּקָּן, גַּם בָּאלוֹ כָּתַב הַרְמַב"ם שֶׁאִסְרוּם הַכְּתוּב מִפְּנֵי שְׁעוֹשִׂין כֵּן עֲכוּ"ם. עַד
כֵּן. וְזוֹ אֵינוֹ מְפֹרָשׁ, וְאֵין אִנּוּ צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ טַעַם לְמַצוֹת, כִּי מִצַּוַת מֶלֶךְ הֵם עֲלֵינוּ אֵף לֹא
נִדְעַ טַעַמָּן."

(טור, יוד, קפא, א)